

گرانی بی‌سابقه غذا در جهان

با آغاز سال جدید میلادی، بهای مواد غذایی در جهان به شدت افزایش یافته است.

نگاهی به عوامل افزایش بهای مواد خوراکی و راهکارهای مقابله با آن
گرانی بی‌سابقه غذا در جهان

با آغاز سال جدید میلادی، بهای مواد غذایی در جهان به شدت افزایش یافته است.

سازمان غذا و کشاورزی ملل متحد (FAO) در تازه‌ترین گزارش خود اعلام کرده است که شاخص قیمت مواد غذایی برای هفتمین ماه متوالی رشد کرده و در ژانویه سال جاری میلادی با 4/3 درصد افزایش نسبت به دسامبر 2010 به بالاترین حد خود از زمان ایجاد این شاخص یعنی سال 1990 تاکنون رسیده است. شاخص قیمت مواد غذایی که توسط فائو اعلام می‌شود نشان‌دهنده تغییرات قیمت مواد غذایی در سطح جهان است.

در گزارش زیر به چگونگی و دلایل افزایش قیمت مواد غذایی در جهان پرداخته شده است.

به گزارش سازمان غذا و کشاورزی ملل متحد، شاخص بهای حبوبات در ژانویه 2011 بیش از 3 درصد افزایش را نسبت به ماه گذشته تجربه کرده است. شاخص قیمت روغن گیاهی هم در ژانویه 2011 نسبت به ماه گذشته 6/5 درصد افزایش یافته و همچنین شاخص قیمت لبنیات هم در مدت مشابه 6/2 درصد رشد کرده است. در میان گروه‌های کالایی که شاخص قیمت مواد غذایی فائو را تشکیل می‌دهند، تنها شاخص مواد گوشتی است که در این مدت تقریباً ثابت مانده است.

در سال 2008 و قبل از بحران جهانی اقتصاد هم بهای مواد خوراکی افزایش چشمگیری یافته بود. در خلال بحران، قیمت‌ها سقوط کرد اما اکنون دوباره همزمان با بهبود اقتصاد جهان، بهای مواد خوراکی جان تازه‌ای گرفته است. به همین دلیل این بار هم گروهی نگران پدیدار شدن بحرانی تازه هستند چرا که تورم معانی روشنی برای ثبات اجتماعی و سیاسی در پی دارد به‌خصوص اینکه بخش بیشتر افزایش بهای مواد خوراکی متوجه کشورهای در حال توسعه و اقتصادهای نوظهور است. بیشتر جمعیت این کشورها در حالی که درآمد چندانی ندارند، سهم زیادی از بودجه خود را به خرید مواد خوراکی اختصاص می‌دهند و افزایش بهای این مواد فشار زیادی را به آنها تحمیل می‌کند. دستمزدهای اقشار کم درآمد معمولاً با تاخیر نسبت به تورم تعدیل می‌شود و در نتیجه قدرت خرید آنها آسیب می‌بیند؛ پس‌انداز ناچیز این افراد هم خیلی زود بابت جبران افزایش قیمت مواد غذایی به پایان می‌رسد. در اقتصادهای نوظهور مواد غذایی 30 تا 40 درصد هزینه‌های خانوار را به‌خود اختصاص می‌دهد در حالی که در کشورهای توسعه یافته سهم مواد غذایی از هزینه‌های خانوار بین 10 تا 15 درصد است.

عوامل افزایش قیمت‌ها

این سؤال که چرا قیمت‌ها تا این حد افزایش یافته با حجم وسیعی از پاسخ‌ها مواجه می‌شود. گروهی معتقدند که رشد چشمگیر اقتصادهای نوظهور باعث افزایش تقاضا در این کشورها شده است و از آنجا که عرضه مواد غذایی هم طی سالیان اخیر با مشکلاتی مانند خشکسالی مواجه بوده، در نتیجه قیمت‌ها افزایش یافته است. یکی از هواداران این نظریه پل کروگمن، برنده نوبل اقتصاد سال 2008 است که چندی قبل در مقاله‌ای در نیویورک‌تایمز نوشت: این اوج گرفتن قیمت‌ها چه مفهومی دارد؟ آیا ناشی از سفته‌بازی است؟ آیا این یکی از نتایج سیاست‌های خلق پول است؟ خیر و خیر! پیامی که بازار مواد خام به ما می‌دهد این است که ما در جهانی محدود زندگی می‌کنیم که در آن رشد سریع اقتصادهای نوظهور باعث افزایش فشار به منابع محدود مواد خام و در نتیجه افزایش قیمت آنها می‌شود. همچنین گروهی معتقدند که عامل افزایش بهای مواد غذایی را باید همواره در بخش عرضه جست‌وجو کرد. آنها معتقدند که کاهش سرمایه‌گذاری لازم در این بخش و همچنین بروز شرایط بد آب و هوایی باعث کاهش یافتن عرضه شده است و وقوع رخدادهایی مانند سیل و خشکسالی به نابودی محصولات می‌انجامد.

اما در این میان گروهی هم عامل افزایش قیمت مواد غذایی را افزایش فعالیت سفته‌بازان و همچنین سیاست‌های پولی کشورها می‌دانند. آنها معتقدند که افزایش تقاضای سفته‌بازی برای مواد خام عامل اصلی افزایش قیمت‌هاست. همچنین دولت‌ها در تلاش برای بازگرداندن اقتصاد به مسیر طبیعی خود بعد از بحران مالی سال 2008 دست به اقداماتی مانند تزریق پول و افزایش هزینه‌های دولتی زده‌اند که در نتیجه چنین اقداماتی، اقتصاد در حال حاضر به‌طور مصنوعی در جایگاهی بالاتر از تعادل واقعی خود قرار گرفته است که این مسئله خود به افزایش تقاضا کمک کرده اما در عین حال به دلیل اینکه بخش خصوصی هنوز توان لازم برای سرمایه‌گذاری و افزایش تولید را ندارد، بین عرضه و تقاضا ناهماهنگی به‌وجود آمده که این مازاد تقاضا باعث افزایش قیمت‌ها شده

است. از دید این گروه یکی از اصلی‌ترین عوامل افزایش قیمت‌ها، فدرال رزرو (بانک مرکزی آمریکا) است، چرا که تصمیم فدرال رزرو برای تزریق 600 میلیارد دلار به اقتصاد آمریکا به افزایش قیمت‌ها در سطح جهان منجر شده است. وزیر اقتصاد برزیل و بسیاری از اقتصاددانان، آمریکا را متهم می‌کنند که با سیاست پولی خود باعث افزایش قیمت‌ها شده است؛ اما بن برنانکی، رئیس فدرال رزرو چنین اتهاماتی را رد می‌کند.

چه راهکاری باید به کار برده شود؟

اینکه دولت‌ها چه راهکاری را برای مقابله با افزایش مواد غذایی اتخاذ کنند بستگی به این دارد که منشأ این افزایش قیمت را در چه ببینند. جان لیبسکی، فرد شماره 2 صندوق بین‌المللی پول معتقد است که راه حل مشخص است. همگان باید سیاست‌های انقباضی پولی به کار ببرند، هزینه‌های بودجه را کاهش دهند و دست به اصلاحات ساختاری بزنند. اگرچه گروهی از اقتصاددانان معتقدند که به کار بردن سیاست‌های انقباضی موجب کاهش تقاضا در دیگر بخش‌های اقتصاد خواهد شد که این به معنی از بین رفتن بخشی از رشد اقتصادی در اقتصادهای نوظهور است اما از سوی دیگر در صورت به کار نبستن سیاست‌های انقباضی ممکن است تورم مورد انتظار مصرف‌کنندگان همچنان افزایش یابد.

به اعتقاد این گروه به هر حال چاره‌ای جز قربانی کردن رشد کوتاه مدت وجود ندارد، تنها مسئله انتخاب بین قربانی کردن بخش کوچکی از رشد در امروز یا بخش بزرگی از رشد در آینده است. اما گروهی دیگر از اقتصاددانان هم معتقدند که پاسخ روشنی در مقابل سؤال #171 «چه باید کرد» وجود دارد: هیچ! به اعتقاد این گروه، افزایش قیمت‌ها یک پدیده پولی نیست که اگر اینگونه بود باید شاهد افزایش قیمت در همه بخش‌ها می‌بودیم. آنها معتقدند که به کار بردن هرگونه سیاست پولی به بخش‌های دیگر اقتصاد، لطمه وارد می‌کند آن هم بدون اینکه کمکی به حل مشکل افزایش قیمت مواد غذایی بکند. این گروه معتقدند تا زمانی که عرضه مواد خوراکی با سرمایه‌گذاری بیشتر در بخش تولید افزایش نیابد، مشکل گران بودن مواد غذایی برطرف نخواهد شد. به اعتقاد آنها 2 جهش قیمتی طی 3 سال پیام واضحی برای جهانیان در پی دارد که سرمایه‌گذاری بیشتری در بخش کشاورزی در بلندمدت مورد نیاز است. در حالی که جمعیت پرشمار اقتصادهای نوظهور هر روز بر تقاضا و مصرف خود می‌افزایند جای تعجبی نیست که قیمت‌ها رو به بالا سوق پیدا کند و مفهوم آن برای دولت‌ها این خواهد بود که سرمایه‌گذاران را به حضور در بخش تولید مواد خوراکی تشویق کنند.

این نگرش به نظر بیش از حد اقتصادی می‌آید، در حالی که تحولات مصر و تونس نشان می‌دهد که تا چه حد ثبات اجتماعی و سیاسی می‌تواند شکننده باشد. بعید به نظر می‌رسد که دولت‌ها دست روی دست بگذارند و اقدامی برای کنترل افزایش بهای مواد غذایی انجام ندهند؛ حتی اگر این اقدامات به کاهش رشد اقتصادی آنها بینجامد.